

Прослава Божића у војсци Краљевине Југославије

ПОШТОВАЊЕ ТРАДИЦИЈЕ И НАРОДНИХ ОБИЧАЈА

Ускоро ће у издању Медија центра „Одбрана“ бити објављена књига *Верска служба у војсци Краљевине Југославије* пуковника доц. др Миљана Милкића. У сусрет Бадњем дану и Божићу преузели смо из те књиге део текста у коме се описује како се тај велики верски празник славио у тадашњим јединицама Краљевине и којим прописима је то регулисано.

Закон о празницима, донет 27. септембра 1929, предвиђао је да државни службеници у дане државних празника, у недељу, на своје верске празнике и дан своје крсне славе не морају бити на дужности, осим у случајевима који су изузети законом. Као државни празници одређени су рођендан краља Александра и Дан уједињења. Законом су одређени верски празници државних службеника. За православне: Бадњи дан, Божић (два дана), Богојављење, Свети Сава, Велики петак, Васкрс (други дан), Спасовдан, Свети Ћирило и Методије, Духови (други дан), Успење Пресвете Богородице и Свети Никола. Празници за римокатолике били су: Божић (два дана), Нова година, Богојављење (Света три краља), Свети Јосип, Спасово, Ускрс (други дан), Тјелово (Брашанчево), Свети Петар и Павао, Сви Свети и Безгрешно зачеће Блажене Девике Марије. Празници гркокатолика били су: Бадњи дан, Божић (два дана), Богојављење (Света три краља), Велики петак, Ускрс (други дан), Спасово, Свети Ћирило и Методије, Духови (други дан) и

Безгрешно зачеће Блажене Девике Марије. Празници за евангелике били су: Божић, Велики петак, Спасовдан и празник реформације. Муслиманима су одређени празници: Рамазански бајрам (три дана), Курбан-бајрам (три дана), Мелвуд и 1. мухарема Нова година (један дан). Празници за Јевреје: Пасха (прва два и последња два дана), Рош хашана (два дана), Јом кипур (дан и по) и Шевуот (два дана).

У члану 4 одређено је да се на државне празнике и у недељу, по правилу, и у државним надлештвима, заводима и установама не врши редован рад. Од 9 до 11 часова дежурни службеници требало је да врше хитне и неодложне послове. На верске празнике државна надлештва, заводи и установе вршиће, по правилу, свој редовни рад, са службеницима који тога дана немају свој верски празник. Ако у саставу надлештва не би било службеника друге вере, или их не би било у довољном броју да се одржи редован рад, поступало се као што је прописано за државне празнике и недеље. Старешина би распоређивао по реду државне службенике у недељу и празничне дане. У хитним и неодложним случајевима државни службеници су своју дужност вршили у свако доба, без обзира на недељу и празнике.

У члану 5 било је потврђено да ће се, као и до тада, на Видовдан у богомољама служити помен јунацима изгинулим у претходним ратовима. Чланом 6 Закона одређено је да министар правде уредбом треба да пропише оне дане који се имају сматрати као празници у смислу закона о уређењу редовних судова, закона о грађанском и кривичном судском поступку, меничног и чековног закона, као и других закона којим су за празнике везана извесна правна дејства. Чланом 7 прописано је да се са недељом, у погледу рада у надлештвима, изједначају празнични дани када поједине вароши по старом обичају славе свог патрона, уколико је обичај да се тог дана обуставља општи привредни рад. У противном, такви дани били су изједначени са верским празницима, а потребна упутства требало је да даје надлежни велики жупан.

Прописима овог закона, у погледу рада државних надлештава у недеље и празнике, није се дирало у прописе који су важили за рад државних саобраћајних, поштанских, телеграфских и телефонских установа, царинских надлештава, државних привредних установа и предузећа, војних јединица, завода и установа, жандармерије, полицијске и финансијске страже, полицијских агената, судских апсана, казних и сличних завода, болница и других здравствених установа и школа и мисија у иностранству. Уколико таквих прописа није било, надлежни министри су овим законом били овлашћени да их донесу. Закон је прописао да су у дане државних празника могле да се истичу само државне заставе на свим

државним и самоуправним надлештвима, као и на зградама установа јавноправног карактера, а у варошима и варошицама сви власници зграда били су дужни да истакну државне заставе.

БАДЊИ ДАН У ЈЕДИНИЦАМА

Правилима службе у војсци Краљевине Југославије био је регулисан начин ангажовања војске за православни и католички Бадњи дан, дефинисан као празник којим се у војсци, „као великој породици, по обичају старих словенских народа чији смо ми потомци” доношењем бадњака (божићног дрвета, бора, јелке) дочекује Божић. Било је прописано да код православних на Бадњи дан поподне официри и војници из свих команди у гарнизону, под командом посебно одређеног официра, команданта бадњака, на коњима, по могућству и са музиком, одлазе у околину гарнизона где узимају дрво намењено за бадњак, које су раније бадњачари одсекли и припремили за одношење. Бадњак се доносио за Краљевски двор, за Официрски дом, за најстаријег команданта у гарнизону, коме је ношен у стан, за команду места и сваку засебну трупну команду дотичног гарнизона. На основу тога командант бадњака је одређивао колико ће се бадњака одсећи и која ће команда које бадњаке носити. Командант места је одређивао време и место поласка за бадњак, команданта бадњака и све друге појединости. Командант бадњака уређивао је поворку и предводио је, затим се враћао и предавао бадњаке онима којима су били намењени. У поворци за доношење бадњака могла су учествовати и грађанска лица, па и целе корпорације којима то командант бадњака одобри, али су сви морали да се придржавају реда који би он одредио. Бадњаци су доношени на колима. За дочек бадњака одређивани су официри и војници који нису отишли по бадњак, сваки у кругу касарне своје команде. Старешина команде је примао бадњак намењен за ту команду из руку команданта бадњака, полагао га на спремљену ватру, а војницима држао пригодан говор, пожелевши им сваку срећу и напредак у служби и животу. Спремање, кићење, пријем и постављање бадњака требало је да буду што свечанији и у духу народних обичаја. Војницима је давана напојница и закуска од посних јела.

Како је то практично изгледало, можемо видети из документа „Мирнодопска историја Артиљеријског пука Краљеве гарде за 1940. годину”. Сходно наредби команданта Београда за 3. јануар 1940. године, Бадњи дан је прослављен са свим народним обичајима и на веома свечан начин. Командант бадњака био је командант пука пуковник Димитрије С. Павловић. Дан је био ведар и топао. Прикупљање поворке извршено је пред београдским Официрским домом, одакле се кренуло на Кошутњак, где је требало исећи бадњаке. По повратку из Кошутњака бадњак је однет у Краљевски двор, где га је командант пука са одређеним делегатима предао краљу и где је положен на ватру по народном обичају. Делегатима су служене врућа ракија и цигарете. Краљ, кнегиња Олга и кнез намесник разговарали су са делегатима. Након што је продефиловала испред краља, поворка је кренула ка Белом двору, где је предат бадњак кнеза намесника. По извршеном полагању бадњака на ватру, такође су служене врућа ракија и дворске цигарете. Поворка је кренула даље и на Дедињу, код капије бр. 1 Пешадијског пука Краљеве гарде, извршено је издвајање

бадњака за пукове Краљеве гарде, а затим, продуживши главним улицама Београда, код Официрског дома и упућивање бадњака у јединице којима су били намењени. Бадњак за Артиљеријски пук Краљеве гарде донесен је на лепо окићеним колима воженим шесторном запрегом, чији су возари били подофицири овог пука, а око кола јахали су водници и подофицири пука. Око 18 часова бадњак за овај пук, у име команданта пука, примио је вршилац дужности команданта 1. дивизиона мајор Борислав Љ. Борота. Пошто је бадњак положен на ватру, свим официрима, подофицирима, државним мајсторима, капларима и редовима предати су врућа ракија, суве шљиве и јабуке, одиграно је неколико кола и одслужена је вечерња молитва.

Доношење божићног дрвета (бора, јелке) за католике било је прописано Привременим правилима службе и било је слично као код православних. Након што би се божићно дрво донело, лица одређена за то украшавала су га разним стварчицама (позлаћеним орасима, јабукама и другим украсима, свећицама). Тако окићено дрво постављано је у посебно одређену просторију, где су се предвече окупљали сви вој-

ници дотичне команде и палили свећице. Старешина команде држао је војницима пригодан говор, честитао Божић уз жеље за срећу и напредак у служби и животу. Потом су певане народне божићне песме, а војницима су даване напојнице и закуска од постних јела. С обзиром на то да војници нехришћанских вероисповести нису имали овај празник, било им је дозвољено да присуствују, уколико су то желели.

НЕГОВАЊУ ЈУГОСЛОВЕНСТВА – ЗАЈЕДНИЧКЕ ПРОСЛАВЕ

Међурелигијским односима и неговању другарства и патриотизма, без обзира на национално порекло и верску припадност, посебна пажња посвећивана је на Војној академији. Један од важних елемената у неговању југословенства биле су и заједничке прославе, уз присуство старешина, католичке и православне Бадње вечери, јеврејске Нове године (Рош хашана), муслиманског Рамазана и Бајрама. Кадети су одлазили и у верске објекте (православна Црква Ружица, католичка црква у Крунској улици, Барјакли џамија, синагога у Космајској улици). У Војничком гласнику објављен је пригодан текст о начину прославе римокатоличког Бадњег дана на Војној академији 1933. године. У тексту се наводи да је управа Војне академије поводом католичког Божића приредила за своје питомце католичке вероисповести свечаност, „која је била колико израз дубоког поштовања према обредима своје браће, толико и доказ братске љубави и родитељске бриге о питомцима којима је дата могућност да се на Бадњи дан и Божић осете као код својих родитеља”. Питомац наредник

артиљеријског курса 58. класе Владислав Д. Владисављевић поздравио је питомце католике и говорио о истој братској крви, истим идеалима, истим дужностима и истим осећањима, о браћи „која су само у обредном смислу васпитавана у другом правцу”. Војну академију назвао је „нашом великом кућом”, где су „окружени браћом из свију крајева наше простране отаџбине”, написавши и да су сви питомци „синови једне мајке, браћа по крви”. Говорио је о вековној тежњи за уједињењем које је остварено стварањем Југославије и улози коју су војници имали као учитељи народа, „који имају задатак да увере широке народне масе, у лицу наших војника, како нигде није тако топло као на срцу брата, и да је само братска љубав искрена и трајна”. Говор је завршио усклицима краљу и Југославији.

Велике празнике као што су Ускрс, Божић, Нова година, Бајрам и Пасха војницима су честитали трупни команданти, и то закључно до команданта пука.

ПОСТ И ПРИЧЕШЋЕ

У договору са црквеним властима, министар војни и морнарице је 11. марта 1921. издао наређење којим су обједињена сва дотадашња објашњења у вези са причешћем војника православне вере. Наређено је да у циљу једнообразног вршења у целој војсци, до доношења нових Правила службе, војници православне вере посте по три дана прве недеље божићног и великог (ускршњег) поста, ради пријема светог причешћа. Поред ових дана, требало је да посте и Велики четвртак, Велики петак и Велику суботу великог ускршњег поста, док су свих осталих дана били ослобођени по одобрењу патријарха српског. Војници и официри православне вероисповести исповедали су се и узимали причешће после тродневног поста увек прве недеље божићног и великог (ускршњег) поста. У Привремена правила службе из 1925. унето је да војници православне вероисповести посте по три дана прве недеље божићног и великог (ускршњег) поста, ради узимања светог причешћа, а да поред тога посте и на Велики четвртак, Велики петак и Велику суботу ускршњег поста. Војници римокатоличке вероисповести постили су на Бадњи дан и Велики петак. ■

